

**MAMLAKATIMIZDA INTELLEKTUAL MULK HUQUQINI TA'MINLASH VA
RIVOJLANTIRISHNING ISTIQBOLLARI**

Nuratdinova Ilmira Muratbaevna

*Qoraqalpog'iston Respublikasi
yuridik texnikumi "Mutaxassislik fanlar"
kafedrası mudiri tel: 91-382-50-07
ilmiranuratdinova@mail.ru*

Annotatsiya. *Intellectual faoliyat natijalarini qo'llash orqali iqtisodiyot tarmoqlari, ijtimoiy va boshqa sohalarga zamonaviy axborot-innovatsion texnologiyalarni tezkor joriy qilish O'zbekiston Respublikasini jadal rivojlantirishning muhim shartlaridan biri sanaladi. Shuningdek, so'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasi tomonidan intellektual mulk muhofazasini ta'minlashda Butunjahon intellektual mulk tashkiloti bilan hamkorlikni yanada kengaytirish bo'yicha belgilangan chora-tadbirlar va uning tahliliga to'xtalib o'tilgan.*

Kalit so'zlar. *Intellectual mulk muhofazasi, Intellectual mulkni rivojlantirish sohasida O'zbekiston Respublikasining milliy strategiyasi. Intellect, mulk huquqi, ixtirolar, patent, intellektual faoliyat natijalari, intellektual mulk obyektlari, muallaiflik huquqi, turdosh huquqlar.*

Mustaqillikka erishganimizdan so'ng Respublikamizda siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va boshqa barcha sohalarda keng miqyosda islohotlar amalga oshirishga kirishildi. Bunda ushbu islohotlari amalga oshirishda asos bo'lib xizmat qilivchi milliy qonunchilik asoslarini yaratish, ushbu sohalarni rivojlantirishning uzoq muddatli istiqbollari belgilash bilan bir qatorda xalqaro va mintaqaviy tashkilotlar, xorijiy davlatlar bilan hamkorlik aloqalarini o'rnatishga katta e'tibor qaratildi.

O'zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti I.Karimov ta'kidlaganidek, mustaqillikning dastlabki vaqtlaridanoq xalqaro va mintaqaviy tashkilotlar bilan hamkorlikni chuqurlashtirish O'zbekiston tashqi siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan birini tashkil etdi.

Bozor iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismi va uni rivojlantirishning asosiy omillarida biri sifatida intellektual mulkni rivojlantirish, uning muhofazasini ta'minlashda huquqiy asoslarni yaratish, xalqaro hamkorlik aloqalarini yo'lga qo'yish mamlakatni rivojlantirishda muhim yo'nalishlardan biri etib belgilandi. Ushbu sohada, eng avvalo, Butunjahon intellektual mulk tashkiloti bilan hamkorlik aloqalarini o'rnatishga muhim e'tibor qaratildi. O'zbekiston

Respublikasi 1991 yilning o'zidayoq Butunjahon intellektual mulk tashkilotiga a'zo bo'lib kirdi. Butunjahon intellektual mulk tashkiloti (BIMT) intellektual mulk (IP) xizmatlari, siyosati, axborot va hamkorlik sohasidagi global forumdir. BIMT Birlashgan Millatlar Tashkilotining o'z-o'zini moliyalashtiruvchi tuzilmasi bo'lib, unga 193 davlat hisoblanadi. BIMT 1970-yil 26-aprelda Butunjahon intellektual mulk tashkiloti konvensiyasi (1967-yil 14-iyul, Stokgolm) kuchga kimgandan so'ng tashkil etilgan.

O'zbekiston Respublikasi mazkur tashkilotga a'zo bo'lib kimgach intellektual mulkning turli yo'nalishlari bo'yicha hamkorlik aloqalarini yo'lga qo'yishga kirishildi. O'tgan davr mobaynida O'zbekiston BIMTning 20 ga yaqin shartnomalarini ratifikatsiya qilgan:

Butunjahon intellektual mulk tashkilotini ta'sis etish Konvensiyasi;

Sanoat mulkini muhofaza qilish to'g'risidagi Parij konvensiyasi;

Patent kooperatsiyasi to'g'risidagi shartnoma;

Tovar belgilari bo'yicha qonunchilik to'g'risidagi shartnoma;

Patent jarayondari maqsadlari uchun mikroorganizmlarni deponenlashtirishni tan olish to'g'risidagi Budapesht shartnomasi;

Xalqaro patent klassifikatsiyasi to'g'risidagi Strasburg bitimi;

Belgilarni ro'yxatdan o'tkazish uchun tovar va xizmatlarning xalqaro klassifikatsiyasi to'g'risidagi Nitssa bitimi;

O'simliklarning yangi navlarini muhofazalash bo'yicha Konvensiya;

Adabiy va badiiy asarlarni himoya qilish to'g'risidagi Bern konvensiyasi;

Sanoat namunalari xalqaro klassifikatsiyasini ta'sis etish to'g'risidagi

Lokarno bitimi;

Patent qonunlari to'g'risidagi shartnoma;

Belgilarni xalqaro ro'yxatga olish to'g'risida Madrid Bitimiga Bayonnoma;

Mualliflik huquqi bo'yicha shartnoma;

Ijrolar va fonogrammalar bo'yicha shartnoma;

Ko'zi ojiz, ko'rishda nuqsoni bo'lgan va bosma axborotni idrok etishda boshqa jihatdan qobiliyati cheklangan shaxslarning nashr etilgan asarlardan foydalanishini yengillashtirish to'g'risidagi Marokash shartnomasi.

O'zbekiston Respublikasi mazkur shartnoma va konvensiyalarni ratifikatsiya qilish asnosida ularning talab va tavsiyalaridan kelib chiqqan holda turli intellektual mulk obyektlarini muhofaza qilishga qaratilgan normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilingan hamda ilgari qabul qilinganlari milliy manfaatlardan kelib chiqqan holda ushbu shartnoma va konvensiyalarga muvofiqlashtirilgan. Bularga misol sifatida "Mualliflik huquqi va turdosh huquqlar to'g'risida"gi qonun, "Tovar belgilari, xizmat ko'rsatish

belgilari va tovar kelib chiqqan joy nomlari to'g'risida"gi qonun, "Ixtirolar, foydali modellar va sanoat namunalari to'g'risida"gi qonun, "Elektron hisoblash mashinalari uchun yaratilgan dasturlar va ma'lumotlar bazalarining huquqiy himoyasi to'g'risida"gi qonun, "Integral mikroshemalar topologiyalarini huquqiy muhofaza qilish to'g'risida"gi qonun va boshqalarni ko'rsatishimiz mumkin.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2011-yil 24-maydagi PQ-1536-son

Qaroriga asosan Intellektual mulk agentligi tashkil etilgach, BIMT bilan hamkorlik

aloqalari yanada jadallashdi. BIMT va Agentlik o'rtasida turli anjuman va seminarlar tashkil etildi. Xususan, 2012 yil 3-4 aprelda Toshkent shahrida Butunjahon intellektual mulk tashkiloti (BIMT) tomonidan Mualliflar va bastakorlar jamiyatlari xalqaro konfederatsiyasi (SIZAK) va O'zbekiston Respublikasi Intellektual mulk agentligi bilan hamkorlikda tashkil etilgan "Mualliflik huquqi va turdosh huquqlarning himoyasi va mulkiy huquqlarni jamoatchilik asosida boshqarish" mavzusidagi subregional seminari o'tkazildi. Ushbu tadbir 26-aprelda nishonlanadigan Butunjahon intellektual mulk kuniga bag'ishlangan. Seminarda quyidagi masalalar ko'rib chiqildi: BIMTning mualliflik huquqlari va mulkiy huquqlarni jamoatchilik asosida boshqarish sohasidagi faoliyati; mualliflarning mulkiy huquqlarini jamoatchilik asosida boshqarish va Mualliflar va bastakorlar jamiyatlari xalqaro konfederatsiyasi (SIZAK)ning roli; foydalanuvchilar bilan muzokaralar olib borish va litsenziya bitimlarini tuzish tajribasi; mulkiy huquqlarni jamoatchilik asosida boshqarish bo'yicha tashkilotlarni tashkil qilish va faoliyatini olib borishning huquqiy jihatlari va boshqa masalalar.

Seminar ishida BIMT va SIZAK vakillari, Rossiya, Ruminiya, Moldova, Qozog'iston, Qirg'izston, O'zbekistonning mulkiy huquqlarni jamoatchilik asosida

boshqarish bo'yicha tashkilotlari, va shuningdek, respublikaning soliq va sud organlari, efir va kabel ko'rsatish va eshittirish tashkilotlari vakillari, asarlar mualliflari, ijrochilar, fonogramma tayyorlovchilar va boshqa manfaatdor shaxslar qatnashdilar.

2013-yil 1-mayda Butunjahon intellektual mulk tashkiloti va O'zbekiston Respublikasi Intellektual mulk agentligi tomonidan tashkil etilgan Patent kooperatsiyasi shartnomasi (RST) tizimi bo'yicha Milliy seminar o'tkazildi. Seminar ishi jarayonida BIMT vakili va Agentlik mutaxassislari tomonidan xalqaro talabnomalarni tuzish, topshirish va ko'rib chiqish (PCT-SAFE namoyishi), xalqaro patent qidiruvi, xalqaro dastlabki ekspertizasi, RST

talabnomalarini elektron yo'l bilan topshirish, talabnoma beruvchilar uchun xizmatlar (ePCT) va RST bo'yicha axborot resurslari masalalari muhokama qilindi.

Butunjahon intellektual mulk tashkiloti (BIMT) va O'zbekiston Respublikasi

Intellektual mulk agentligi o'zaro hamkorlikda 2014-yilning 20-23-may kunlari "Oliy o'quv yurtlari va ilmiy-tadqiqot muassasalarida intellektual mulk" mavzusida, 2015- yilning 12-15-may kunlari "Tovar belgilarining huquqiy muhofazasi masalalari va belgilarni ro'yxatga olishning Madrid tizimi" mavzusida, 2016-yilning 12-15-may kunlari "Innovatsiya va intellektual mulk" mavzusida va boshqa qator mavzularda turli darajadagi seminar va uchrashuvlar o'tkazildi.

Butunjahon intellektual mulk tashkiloti bilan hamkorlik munosabatlari O'zbekistonda intellektual mulk muhofazasini ta'minlash, uning huquqiy asoslarini yaratish hamda ushbu sohada davlat boshqaruvini takomillashtirib borilishida muhim ahamiyat kasb etdi. O'zbekiston tomonidan BIMTning 20 ga yaqin xalqaro konvensiya va shartnomalari ratifikatsiya qilindi. Mazkur xalqaro hujjatlar asosida intellektual mulkni tartibga solish, uning huquqiy muhofazasini ta'minlashga qaratilgan bir qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilindi va BIMTning taklif va tavsiyalari asosida takomillashtirib borildi. Bu esa intellectual mulk huquqining buzilishining oldini olish, intellektual mulk subyektlarining buzilgan huquqlarini tiklashda muhim rol o'ynadi. Shuningdek, O'zbekiston tarafi tashabbusi bilan BIMT bilan hamkorlikda turli tadbir va konferensiyalar tashkil etildi. Amalga oshirilgan ushbu chora-tadbirlar xalqaro hamjamiyat ko'z o'ngida O'zbekiston mavqeyini oshirib, intellektual mulk sohasida boshqa tashkilotlar va davlatlar bilan hamkorlik aloqalarining o'rnatilishiga imkon yaratdi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. Intellektual mulk huquqi: rivojlantirish istiqbollari / Ma'sul muharrir: A. G'afurov. –T.: "Adolat", 2012. 68-bet;
2. Intellektual mulk huquqining dolzarb muammolari / xorijiy ekspertlar ishtirokida (videokonferentsiya shaklida) Respublika ilmiy-amaliy konferentsiya materiallari to'plami. – T.: TDYuU, 2020. – 336 bet;
3. Intellektual mulk. Darslik. Mas'ul muharrirlar: yu.f.d., prof., O.Oqyulov, yu.f.f.d. (PhD), dotsent N.E.Gafurova // Mualliflar jamoasi. –T.: TDYuU nashriyoti, 2019. – 588 bet.
4. <https://lex.uz/>
5. <https://www.wipo.int/about-wipo/en/>

6. <https://ima.uz/uz/services/idoralararo-hamkorlik/>